

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до проекту Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення рівних можливостей матері та батька на догляд за дитиною

1. Обґрунтування необхідності прийняття акту

Національне законодавство декларує рівні права для жінок та чоловіків у всіх сферах суспільного життя, проте при реалізації своїх прав громадяни зіштовхуються із системною нерівністю. Зокрема, це стосується трудових відносин в частині поєднання професійної діяльності із сімейними обов'язками та вихованням дітей.

З одного боку, як Конституція України, так і низка законів закріплюють принцип рівності жінок та чоловіків у трудових та шлюбно-сімейних відносинах.

Так, відповідно до статті 24 Конституції України громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками.

Згідно з частиною другою статті 17 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» роботодавець зобов'язаний створювати умови праці, які дозволяли б жінкам і чоловікам здійснювати трудову діяльність на рівній основі, а також забезпечувати жінкам і чоловікам можливість суміщати трудову діяльність із сімейними обов'язками.

Відповідно до частини першої статті 141 Сімейного кодексу України мати та батько мають рівні права та обов'язки щодо дитини, незалежно від того, чи перебували вони у шлюбі між собою.

Проте, з іншого боку, у чинному законодавстві містяться норми, які закріплюють та посилюють гендерний дисбаланс і на основі яких сформувалася негативна правозастосовча практика. Мова йде про положення трудового законодавства, а саме: Кодексу законів про працю України та Закону України «Про відпустки».

Хоча вказані законодавчі акти й містять норми, що формально закріплюють право жінки і чоловіка на відпустку для догляду за дитиною, на практиці чоловіки зіштовхуються з перешкодами у реалізації такого права. Це підтверджується наступним.

Відповідно до статті 18 Закону України «Про відпустки» та статті 179 Кодексу законів про працю України відпустка для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку може бути використана повністю або частинами також батьком дитини, бабою, дідом чи іншими родичами, які фактично доглядають за дитиною, або особою, яка усиновила чи взяла під опіку дитину. Згідно з частиною четвертою статті 20 Закону України «Про відпустки» підставою для надання такої відпустки зазначеним вище особам є довідка з місця роботи (служби, навчання) матері дитини про те, що вона вийшла на

роботу до закінчення строку відпустки для догляду за дитиною і виплата їй допомоги по догляді за дитиною припинена.

Отже, право батька дитини, бабусі чи інших родичів, які фактично доглядають за дитиною, на отримання такої відпустки може бути реалізовано виключно за умови надання довідки з місця роботи матері дитини про те, що вона вийшла на роботу до закінчення терміну цієї відпустки і виплату допомоги по догляді за дитиною їй припинено.

Таким чином, закріпився дискримінаційний підхід, за яким право батька на відпустку для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку розуміється як похідне від права матері на таку відпустку, тобто лише мати може делегувати право на відпустку батькові чи іншими родичами, які фактично доглядають за дитиною¹.

На практиці це призводить до того, що батько, мати дитини якого є самозайнятою особою або фізичною особою підприємцем, обмежений у праві скористатися відпусткою для догляду за дитиною, оскільки така жінка не перебуває в трудових відносинах та не має права на будь-який вид відпустки.

Окрім того, стаття 51 Кодексу законів про працю України надає можливість встановлення скороченої тривалості робочого часу для жінок, які мають дітей віком до чотирнадцяти років або дитину з інвалідністю. Так само, стаття 182-1 Кодексу законів про працю України встановлює додаткову відпустку жінці, яка працює і має двох або більше дітей віком до 15 років, або дитину з інвалідністю, або яка усиновила дитину, або матері особи з інвалідністю з дитинства підгрупи А І групи. При цьому відповідні права не надаються батькові дитини.

На наш погляд, вказані норми Кодексу законів про працю України та Закону України «Про відпустки» є дискримінаційними за своєю суттю.

Даним законопроектом пропонується усунути вищеописані законодавчі прогалини, а також започаткувати новий вид відпустки - відпустку при народженні дитини.

Законопроект розроблений з урахуванням Резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи №2079(2015) «Рівність і спільна батьківська відповідальність: роль батька», рекомендацій «Партнерства Біарріц» з утвердження гендерної рівності в частині реформування законодавства у сфері соціальних відпусток, пов'язаних із народженням дитини та доглядом за нею, а також задля імплементації окремих положень Директиви 2010/18/EU від 8 березня 2010 р. про імплементацію переглянутої рамкової угоди щодо батьківської відпустки (Стаття 424, додаток XL Угоди про асоціацію між Україною та ЄС)².

---

¹ див. Лист Міністерства соціальної політики України від 20.05.2011 р. №168/13/116-11 «Щодо відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку».

² Постанова Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2017 р. № 1106 «Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони».

2. Мета нормативно-правового акту

Цим законопроектом пропонується забезпечити рівні можливості матері та батька на догляд за дитиною та поєднання трудової діяльності із сімейними обов'язками; усунути законодавчі прогалини, які обмежують права чоловіка на відпустку для догляду за дитиною; створити передумови для посилення ролі батька у процесі вихованні дітей та розвитку відповідального батьківства в Україні.

3. Загальна характеристика і основні положення нормативно-правового акту

Цим законопроектом пропонується:

1) доповнити Кодекс законів про працю та Закон України «Про відпустки» новим видом відпустки — відпусткою при народженні дитини тривалістю до 14 календарних днів не пізніше двох тижнів з дня народження дитини, що оплачується за рахунок роботодавця.

Така відпустка надається одній із перелічених осіб: чоловіку, дружина якого народила дитину; батьку дитини у разі, якщо він не перебуває у зареєстрованому шлюбі з матір'ю дитини, але які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки; бабусі або дідусю, або іншому повнолітньому родичеві дитини, який фактично доглядає за дитиною, якщо мати (батько) дитини є одинокою матір'ю (батьком);

2) визначити відпустку для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку як рівне право кожного з батьків дитини (матері та батька) та внести відповідні зміни в статті 179, 181 Кодексу законів про працю України та статті 18, 20 Закону України «Про відпустки»;

3) доповнити положення статті 182-1 Кодексу законів про працю України та статті 19 Закону України «Про відпустки» щодо права працівників обох статей, які мають дітей або повнолітню дитину - особу з інвалідністю з дитинства підгрупи А І групи, на додаткову відпустку;

4) доповнити положення статті 51 Кодексу законів про працю України щодо можливості встановлення скороченої тривалості робочого часу для чоловіків, які мають дітей віком до чотирнадцяти років або дитину з інвалідністю, та батьків, що виховують дітей без матері (у тому числі у разі тривалого перебування матері в лікувальному закладі);

Крім того, на відміну від основного законопроекту (реєстраційний №3695 від 19.06.2020) цим альтернативним проектом пропонується імплементувати норми передбачені статтею 186-1 Кодексу законів про працю України в статті 56, 176, 177, 179, 181, 182-1, 184, 185, 186 цього Кодексу в частині гарантування прав батьків, що виховують дітей без матері на:

а) неповний робочий час;

б) заборони залучення до надурочних робіт і робіт у вихідні дні і направлення у відрядження. При цьому пропонується встановити, що батьки, які виховують дітей без матері, які мають дітей віком від трьох до

чотирнадцяти років або дитину з інвалідністю, можуть залучатись до надурочних робіт лише за їх згодою (стаття 177);

в) заборони відмовляти у прийнятті на роботу і знижувати їм заробітну плату з мотивів, пов'язаних з наявністю дитини віком до чотирнадцяти років або дитини з інвалідністю;

г) надання путівок до санаторіїв та будинків відпочинку і подання їм матеріальної допомоги.

4. Стан нормативно-правової бази у даній сфері правового регулювання

Основними нормативно-правовими актами, які регулюють відносини у цій сфері є Конституція України, Кодекс законів про працю України, Сімейний кодекс України, Закони України «Про відпустки», «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків».

5. Фінансово-економічне обґрунтування

На момент внесення проект не потребує додаткових витрат Державного бюджету України.

6. Прогноз соціально-економічних та інших наслідків прийняття акту

Прийняття даного законопроекту сприятиме утвердженню гендерної рівності у сфері трудових та шлюбно-сімейних відносин; забезпечить можливості для поєднання трудової діяльності із сімейними обов'язками працівникам обох статей; усуне обмеження, що порушують права чоловіка на відпустку для догляду за дитиною; створить передумови для посилення ролі батька у процесі вихованні дітей та розвитку відповідального батьківства в Україні.

Народний депутат України
Д.С.

Чорний

СЕДО ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

Підписувач: ЧОРНИЙ ДМИТРО СЕРГІЙОВИЧ
Сертифікат: 2B6C7DF9A3891DA10400000034AF150099E05701
Дійсний до: 15.02.2021 23:59:59

Апарат Верховної Ради України
№ 249д9/1-2020/93603 від 02.07.2020

128403